

## Utbildningsutskottets betänkande

1981/82: 18

om anslag till gymnasiala skolor m. m. (prop. 1981/82: 100)

### NIONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1981/82: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under avsnittet Gymnasiala skolor m. m., punkterna D 18–D 24, jämte motioner.

Utbildningsutskottet har inhämtat yttrande över motion 1981/82: 774 yrkandena 6 och 12–14 från arbetsmarknadsutskottet. Yttrandet (AU 1981/82: 1 y) är fogat som *bilaga* till detta betänkande.

1. **Bidrag till driften av gymnasieskolor.** Regeringen har under punkt D 18 (s. 293–328)

*dels* föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som för budgetåret 1982/83 i propositionen har förordats om ramar för antalet elevplatser i gymnasieskolan med därtill knuten verksamhet,

2. bemyndiga regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – för budgetåret 1982/83 medge att det sammanlagda antalet elevplatser inom stora och lilla ramen får överskridas och att elevplatser för introduktionsprogram får inrättas utöver ramen för sådana program,

3. godkänna de grunder för stimulansbidrag som har förordats i propositionen,

4. godkänna de riktlinjer för vissa högre specialkurser som har förordats i propositionen,

5. bemyndiga regeringen att fastställa planeringsramar för elevplatser för budgetåren 1983/84 och 1984/85 i enlighet med vad som har förordats i propositionen,

6. godkänna vad som i propositionen har förordats om inrättande av en tvåårig social servicelinje såsom reguljär linje i gymnasieskolan,

7. godkänna vad som i propositionen har föreslagits om ett reguljärt system med kombination av gymnasieskolstudier och elitidrott,

8. godkänna vad som i propositionen har förordats om reguljär engelskspråkig gymnasial utbildning,

9. godkänna vad som i propositionen har förordats om svenska som främmande språk,

10. godkänna vad som i propositionen har förordats om en genomföranderesurs,

11. godkänna vad som i propositionen har förordats om ökade skollarresurser för särskilda skolenheter typ 1 och typ 2,

12. besluta att statsbidrag till landstingskommunerna för inbyggd utbildning inom vårdområdet i gymnasieskolan skall upphöra för tiden fr. o. m. den 1 juli 1982,

13. godkänna vad som i propositionen har förordats om en minskning med ytterligare 18 procentenheter av vissa statsbidrag till landstingskommunernas gymnasieskolor,

14. godkänna de principer för statsbidrag till studie- och yrkesorientering som har förordats i propositionen,

15. godkänna vad som i propositionen har förordats om statsbidrag till lokal skolutveckling,

16. besluta att statsbidrag för resor mellan tjänsteställe och bostad inom skogsbrukets yrkesutbildning skall upphöra för tiden fr. o. m. den 1 juli 1982,

17. till Bidrag till driften av gymnasieskolor anvisa ett förslagsanslag av 3 733 000 000 kr.,

*dels* berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen har anförts om

18. regulariseringen av vissa försöksverksamheter inom vårdlinjen, konsumtionslinjen och distributions- och kontorslinjen,

19. maskinförarutbildning.

### *Motionerna*

1981/82: 276 av Sten Svensson m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen beslutar hos regeringen anhålla om åtgärder som kan medverka till att undanröja de hinder som uppställs mot anordnande av yrkesintroduktion i enlighet med vad som anförts i motionen,

1981/82: 586 av Ove Karlsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av statsbidragsbestämmelserna för handikappade elevers bidrag till extra kostnader för transporter, personell assistans och tekniska hjälpmedel.

1981/82: 590 av Sten Svensson (m) och Bengt Wittbom (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om livsmedelsbranschens utbildningsbehov.

1981/82: 774 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hemortskommuns ansvar att anordna introduktionsprogram och ungdomsplatser som ett led i kommunens uppföljningsansvar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om introduktionsprogram under ferietid,

4. att riksdagen under anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor

anvisar 10 000 000 kr. till försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om praktikplatser,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föreskrifter för inbyggd utbildning,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildning av handledare för arbetsplatsförlagd utbildning,

9. att riksdagen beslutar att 10 % av lönekostnadsdelen av bidraget till inbyggd utbildning och lärlingsutbildning avsätts till tillsyn, uppföljning m. m.,

12. att riksdagen godkänner de riktlinjer för ett system med ungdomsplatser som angetts i motionen,

13. att riksdagen beslutar att verksamheten med yrkesintroduktion upphör från den 1 juli 1982,

14. att riksdagen till Bidrag till anordnande av ungdomsplatser för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 231 000 000 kr.,

15. att riksdagen till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1982/83 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 60 000 000 kr. minskat förslagsanslag av 3 673 000 000 kr.

1981/82: 1354 av Ann-Cathrine Haglund (m) och Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att, som komplement till de s. k. idrottsgymnasierna, försöksverksamhet bör bedrivas med hemortsalternativ i enlighet med vad i motionen anförts.

1981/82: 1369 av Per Stenmarck (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen förelägger riksdagen förslag till förtydligande av gällande regler, så att det klart framgår att yrkesintroduktion inte skall vara begränsad till företag där kollektivavtal slutits.

1981/82: 1375 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

6. att riksdagen uttalar att de förändringar av gymnasieskolans utformning som omfattas av tidigare riksdagsbeslut med anledning av proposition 1981/82: 14 skall uppskjutas i avvaktan på en kommande gymnasiereform,

10. att riksdagen beslutar att under anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor anvisa ytterligare 74 660 000 kr. utöver regeringens förslag.

1981/82: 1377 av Åke Wictorsson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om återbetalning av avgifter för provning i ämnen på gymnasienivå.

1981/82: 1794 av Gunnel Liljegren m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att i gymnasieskolorna betyg skall ges i ämnet svenska som främmande språk.

1981/82: 1796 av Svante Lundkvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen

beslutar att kombination av gymnasieskolstudier och idrott på hemorten i enlighet med skolöverstyrelsens förslag skall få anordnas fr. o. m. budgetåret 1982/83.

1981/82: 1798 av Kerstin Nilsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för att en gymnasielinje i musik inrättas i Boden.

1981/82: 1807 av Hans Nyhage m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att avslå förslaget om en särskild genomföranderesurs på 10 milj. kr.

1981/82: 1813 av Christina Rogestam m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en successiv förändring av gymnasieskolan.

1981/82: 2125 av Marianne Stålberg m. fl. (s) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1981/82: 2124 – såvitt nu är i fråga yrkas

1. att riksdagen beslutar att lokalisera den i proposition 1981/82: 100 föreslagna skogsbruksutbildningen till Bräcke kommun.

### *Utskottet*

Utskottet behandlar i det följande dels förslag som regeringen under punkten Bidrag till driften av gymnasieskolor underställt riksdagen, dels vissa motioner som väckts under den allmänna motionstiden år 1982 och som rör gymnasieskolan.

### **Elevplatsramar m. m. budgetåret 1982/83**

Regeringens förslag till dimensionering av *gymnasieskolans stora ram*, dvs. den del som omfattar direkt grundskolanknuta minst ettåriga studievägar samt försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning, kännetecknas av en fortsatt strävan att öka omfattningen av de yrkesinriktade utbildningarna. Föredragande statsrådet beräknar för budgetåret 1982/83 medel för 69 340 intagningsplatser på tvååriga yrkesinriktade linjer och dem närliggande specialkurser, en ökning med 1 590 platser jämfört med föregående års budgetproposition. När det gäller de utpräglade teoretiskt inriktade studievägarna, förordas återhållsamhet, främst avseende treårig humanistisk och samhällsvetenskaplig linje samt tvååriga teoretiska linjer. Medel beräknas för 25 530 intagningsplatser på humanistisk och samhällsvetenskaplig linje och tvååriga teoretiska linjer inför budgetåret 1982/83, en minskning med 1 970 platser jämfört med föregående års budgetproposition.

Försöksverksamheten med gymnasial lärlingsutbildning påbörjades budgetåret 1980/81 och avses pågå intill utgången av juni 1983. I avvaktan på ytterligare erfarenheter beträffande efterfrågan och behov av ifrågavarande

de utbildning beräknar föredragande statsrådet antalet elevplatser (intagningsplatser) till oförändrat 3 000 för budgetåret 1982/83.

Regeringens förslag om gymnasieskolans stora ram innebär sammanfattningsvis att den budgetåret 1982/83 totalt skall omfatta 132 340 intagningsplatser.

Gymnasieskolans *lilla ram* omfattar specialkurser som är kortare än ett läsår eller fordrar tidigare gymnasial utbildning eller viss ålder för tillträde. Föredragande statsrådet föreslår att den lilla ramen budgetåret 1982/83 skall omfatta 34 030 årselevplatser, en ökning med 1 200 platser i förhållande till innevarande budgetår. Av platserna inom ramen bör 1 000 avse kurser för invandrarungdom.

Medel för *introduktionsprogram för utbildning* beräknades i föregående års budgetproposition motsvarande 1 000 årselevplatser. Riksdagen anslöt sig till förslaget (UbU 1980/81: 22 och 30, rskr 1980/81: 283). Regeringen har med utnyttjande av givet bemyndigande sedermera beslutat om ytterligare 600 årselevplatser. Med hänsyn till arbetsmarknadssituationen beräknar föredragande statsrådet även för budgetåret 1982/83 medel för *introduktionsprogram för utbildning* motsvarande 1 600 årselevplatser, vilket innebär att ca 16 000 ungdomar kan erbjudas denna introduktion om högst fyra veckor.

De sedan några år ovanligt stora 16-årskullarna kommer under år 1982 att ha kulminerat. Skillnaden i antal 16-åringar mellan år 1981 (123 950) och år 1982 (123 667) är dock så liten att en fortsatt omfattande intagningskapacitet för gymnasieskolan är nödvändig. För detta talar även den särskilt för ungdomarna svåra arbetsmarknadssituationen. Utskottet instämmer i vad föredragande statsrådet i budgetpropositionen har anfört om att det är utomordentligt angeläget att i så stor utsträckning som möjligt erbjuda ungdomarna utbildning och föreslår att riksdagen godkänner vad som för budgetåret 1982/83 har förordats om antalet elevplatser i gymnasieskolan såvitt avser stora och lilla ramen och introduktionsprogram för utbildning. Riksdagen bör även ge begärt bemyndigande åt regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – för budgetåret 1982/83 medge att det sammanlagda antalet elevplatser inom stora och lilla ramen får överskridas och att introduktionsprogram för utbildning får inrättas utöver ramen för sådana program.

Enligt vad utskottet har erfarit har det inträffat att mindre eller medelstora gymnasieorter med ett väl differentierat utbud av utbildningar har nödgats avvisa sökande till vissa teoretiska linjer trots att man har möjlighet att anordna utbildning på dessa studievägar. Följden har blivit sysslöshet för en del ungdomar. Utskottet utgår från att regeringen uppmärksammar detta problem och vidtar de åtgärder som kan erfordras när det gäller orter med en tillfredsställande spridning av utbildningsutbudet mellan teoretiska och yrkesinriktade utbildningar och där arbetsmarknadssituationen för ungdomar är särskilt svår.

†1 Riksdagen 1981/82. 14 saml. Nr 18

Riksdagen har tidigare under detta riksmöte beslutat om ett särskilt bidrag till kommunerna för innevarande budgetår för att stimulera anordnande av utbildningar inom industri och hantverk i gymnasieskolan (prop. 1981/82: 25, UbU 1981/82: 7, rskr 1981/82: 124). Regeringen föreslår att detta *stimulansbidrag* skall kunna utgå även för budgetåret 1982/83. Föredragande statsrådet beräknar 6 milj. kr. för ändamålet.

Enligt utskottets mening bör riksdagen godkänna de i budgetpropositionen förordade grunderna för stimulansbidrag.

I budgetpropositionen föreslås att det i gymnasieskolan under nästa läsår anordnas *yrkesprofilerade högre specialkurser* om minst en termin, vilka dels bör kunna underlätta ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden, dels kan utgöra ett attraktivt alternativ till studier inom högskolan.

Utskottet tillstyrker de riktlinjer som föredragande statsrådet förordar för anordnande av sådana högre specialkurser.

#### Planeringsramar för elevplatser budgetåren 1983/84 och 1984/85

Enligt riksdagens beslut under föregående riksmöte om den statliga skoladministrationen m. m. (prop. 1980/81: 107, UbU 1980/81: 38, rskr 1980/81: 395) skall ett nytt system för dimensioneringen av gymnasieskolan tillämpas för tiden fr. o. m. budgetåret 1983/84. Det nya systemet innebär bl. a. att ramarna skall täcka inte som nu bara det närmaste budgetåret utan ytterligare två budgetår. För det andra och tredje budgetåret skall ramarna ha karaktären av planeringsramar som fastställs med stöd av riksdagens bemyndigande. Riksdagens beslut innebär även bl. a. att gymnasieskolans dimensionering skall anges i ett antal årselevplatser fördelade på sektorsramar. De sektorer som har beslutats är 1. Humanistisk och samhällsvetenskaplig sektor (HS-sektor), 2. Vård-, social och konsumtionsteknisk sektor (VSoK-sektor), 3. Ekonomisk och merkantil sektor (EM-sektor), 4. Teknisk och naturvetenskaplig sektor (TN-sektor), 5. Teknisk och industriell sektor (TI-sektor) samt 6. Jordbruks- och skogsbrukssektor (JS-sektor).

Summan årselevplatser inom den stora ramen *budgetåret 1983/84* föreslås bli 312 710 (antalet intagningsplatser ca 131 800):

|              |                       |                            |
|--------------|-----------------------|----------------------------|
| HS-sektorn   | 50 100 årselevplatser | (20 100 intagningsplatser) |
| VSoK-sektorn | 41 960                | " (22 300 " )              |
| EM-sektorn   | 54 450                | " (22 600 " )              |
| TN-sektorn   | 79 200                | " (23 300 " )              |
| TI-sektorn   | 71 600                | " (35 800 " )              |
| JS-sektorn   | 5 400                 | " ( 2 700 " )              |

Härtill bör enligt föredragande statsrådet komma ett antal ospecificerade platser avseende de direkt yrkesinriktade studievägarna i storleksordningen 10 000 årselevplatser.

Summan årselevplatser inom den stora ramen *budgetåret 1984/85* föreslås bli 292 610 (antalet intagningsplatser 123 600):

|              |                       |                            |
|--------------|-----------------------|----------------------------|
| HS-sektorn   | 44 200 årselevplatser | (17 600 intagningsplatser) |
| VSoK-sektorn | 40 360 "              | (21 500 " )                |
| EM-sektorn   | 50 850 "              | (21 100 " )                |
| TN-sektorn   | 74 000 "              | (21 800 " )                |
| TI-sektorn   | 67 800 "              | (33 900 " )                |
| JS-sektorn   | 5 400 "               | ( 2 700 " )                |

Härtill bör enligt föredragande statsrådet komma ett antal ospecificerade platser avseende de direkt yrkesinriktade studievägarna i storleksordningen 10 000 årselevplatser.

Utskottet tillstyrker de i budgetpropositionen föreslagna planeringsramarna och föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att fastställa dessa ramar för elevplatser för budgetåren 1983/84 och 1984/85.

### Inbyggd utbildning, yrkesintroduktion m. m.

I motion 1981/82: 744 behandlas en rad frågor som rör den arbetsplatsförlagda utbildningen. Det anförs bl. a. att elever i gymnasieskolan enligt gymnasieutredningen har ett stort behov av ökad arbetslivskontakt. Enligt motionärerna är det orealistiskt att tro att det går att få fram tillräckligt många *praktikplatser*, om inte arbetsgivarna genom lag blir skyldiga att hjälpa till med detta. Begreppet praktik bör definieras med hjälp av vissa kriterier, bl. a. att den är handledd och utgör del i utbildningen. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om praktikplatser (yrkande 6).

Utskottet har inhämtat yttrande från arbetsmarknadsutskottet (AU 1981/82: 1 y) över motion 1981/82: 774 (yrkande 6).

Av yttrandet framgår bl. a. att arbetsmarknadsutskottet har avvisat tidigare framförda förslag om lagstiftning med hänvisning till de möjligheter till samverkan mellan skolmyndighet, arbetsförmedling, arbetsgivare och fackliga organisationer som planeringsråden (SSA-råden) och distriktsarbetsnämnderna ger. Utskottet har ansett att man genom denna samverkan på frivillig väg bör kunna få fram ett tillräckligt antal platser för obligatorisk praktik. Vad som anförs i motionen om behovet av lagstiftning ger inte arbetsmarknadsutskottet anledning att ändra ståndpunkt. När det gäller den i motionen begärda definitionen av begreppet praktik tillfogar arbetsmarknadsutskottet bl. a. att i proposition 1981/82: 71 om ny anställnings-skyddslag m. m. ges en definition som i det väsentliga bör tillgodose motionärernas önskemål. I propositionen (s. 122) anför chefen för arbetsmarknadsdepartementet: "För att praktikarbete skall få förekomma som en särskild enligt lagen tillåten tidsbegränsad anställning, bör det normalt vara fråga om utbildning, där det enligt gällande läroplan eller motsvarande ställs krav på att utbildningen föregås av viss praktik eller görs till en

förutsättning för godkänd utbildning att viss praktik har fullgjorts. Utbildningskravet bör dock inte sträckas så långt att det blir ett undantagslöst obligatorium. Även i andra fall där praktikarbetet nära och på ett naturligt sätt ansluter till en teoretisk yrkesutbildning bör det vara möjligt att ställa praktikplatser till förfogande för en begränsad tid."

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utbildningsutskottet förslaget om lagstiftningsåtgärder för att anskaffa praktikplatser. Riksdagen bör avslå motion 1981/82: 774 yrkande 6.

Beträffande *inbyggd utbildning* erinras i motion 1981/82: 774 om läroplanens mål för yrkestekniska ämnen, nämligen att "utveckla förmågan att iaktta och analysera sociala förhållanden på arbetsplatsen". Motionärerna föreslår att regeringen ger skolöverstyrelsen (SÖ) i uppdrag att utfärda föreskrifter för inbyggd utbildning som beaktar elevernas behov av orientering om sociala förhållanden och fackligt arbete på arbetsplatsen (yrkande 7).

Enligt gällande kursplan för ämnet arbetslivsorientering, vilken är gemensam för de utpräglade yrkesinriktade linjerna, skall eleven skaffa sig kännedom om bl.a. arbetsmarknadens organ samt fackliga och andra arbetsmarknadsorganisationer. Som huvudmoment i ämnet ingår bl.a. Anställningsvillkoren: arbetstidslagstiftning, sociala förmåner, löneformer och andra avtals- och förhandlingsfrågor. Utskottet har inhämtat att det särskilda supplementet för ämnet arbetslivsorientering är föremål för översyn av SÖ. Översynsarbetet sker i samverkan med berörda parter. Utskottet förutsätter att de frågor och problem som särskilt hänför sig till den inbyggda utbildningen därvid beaktas samt att berörda skolmyndigheter vidtar de åtgärder som anses erforderliga för att förbättra den inbyggda utbildningen. Ett särskilt uttalande i frågan med anledning av motion 1981/82: 774 anser utskottet inte vara påkallat, varför utskottet föreslår att riksdagen avslår motionens yrkande 7.

För att den arbetsplatsförlagda utbildningen skall kunna fungera väl krävs i motionen omfattande handledarinsatser. Formerna för *handledarutbildning* och behovet av en sådan utbildning är f. n. oklara. Hithörande frågor samt fördelningen av kostnaderna mellan arbetsplats och skola behöver belysas ytterligare. Motionärerna hemställer om ett tillkännagivande av vad som i motionen har sagts om utbildning av handledare för den arbetsplatsförlagda utbildningen (yrkande 8). Motionärerna hemställer vidare att riksdagen beslutar om sådana *förändringar i statsbidragsreglerna* att 10 % av lönekostnadsdelen av bidraget till inbyggd utbildning och lärlingsutbildning alltid skall avsättas till tillsyn, uppföljning m. m. (yrkande 9).

När det gäller utbildning av handledare för arbetsplatsförlagd utbildning erinrar utskottet om att det i sitt betänkande 1981/82: 14 godkänt regeringens förslag att under anslaget Länsskolnämnderna ta upp en anslagspost

om 2,5 milj. kr. i bidrag till utbildning av och information till bl. a. handledare i inbyggd utbildning. Även utskottet är av den uppfattningen att handledarinsatserna är viktiga, om den arbetsplatsförlagda utbildningen skall fungera bra. Vid sin behandling av ett likartat motionsyrkande under riksmötet 1980/81 (motion 1980/81: 1278 yrkande 6) hänvisade utskottet till att det för den kommunala vuxenutbildningen har gjorts en läroplan för handledare i företag. Utskottet förutsatte vidare att behovet av utbildning och fortbildning av handledare uppmärksammades av såväl företag som skolstyrelser.

Med hänvisning till vad utskottet här har anfört avstyrker utskottet motion 1981/82: 774 yrkande 8.

Beträffande förslaget till förändring av statsbidragssystemet hänvisar utskottet till vad utskottet vid föregående riksmöte anförde i denna fråga (UbU 1980/81: 22 s. 22) och avstyrker härmed motion 1981/82: 774 yrkande 9.

Enligt gällande bestämmelser får kommuner som har gymnasieskola anordna *introduktionsprogram för utbildning*. Introduktionsprogrammen, som får omfatta högst fyra veckor, bör anordnas vid läsårets början och, om det är ändamålsenligt, även vid annan tidpunkt under läsåret.

Enligt motion 1981/82: 774 råder oklarhet om rollfördelningen mellan hemkommun och gymnasieskolkommun i fråga om kommunens uppföljningsansvar till följd av att introduktionsprogrammen endast får anordnas i gymnasieskolkommunen. Det föreslås att hemortskommunen bör ha ansvaret för såväl uppföljande studie- och yrkesorientering (syo) som introduktionsprogram. Vidare bör kommunerna få möjlighet att anordna introduktionsprogram också under ferietid (yrkande 1 i denna del och yrkande 2).

Kommun som inte har gymnasieskola men som anser sig kunna anordna introduktionsprogram för utbildning enligt reglerna i övrigt bör ha möjlighet att göra detta och då i samverkan med den kommun som har gymnasieskola. Som utskottet ser det ligger det i linje med verksamhetens syfte, om introduktionsprogram i vissa fall även erbjuds under ferietid. Detta bör kunna ske, om det finns behov hos ungdomarna att redan under ferierna – främst gäller det tiden före skolstarten – få den orientering om utbildning som skall ges i introduktionsprogrammet. Vad utskottet har anfört med anledning av motion 1981/82: 774 yrkande 1 i denna del och yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 1981/82: 774 (yrkande 4) begärs att 10 milj. kr. ställs till SÖ:s förfogande för försöksverksamhet med *stödinsatser* för särskilt utsatta ungdomar. Det gäller främst de ungdomar som efter ett år fortfarande är aktuella för åtgärder inom uppföljningsansvaret.

Utskottet avstyrkte under riksmötet 1980/81 ett likartat motionsyrkande med en erinran om riksdagens beslut år 1980 om introduktionsprogram för

utbildning. Utskottet vill erinra om att utskottet i det föregående i samband med sitt ställningstagande till dimensionering av gymnasieskolan tillstyrkt en utökning av introduktionsprogrammen motsvarande 9 milj. kr. Totalt omfattar resursen 24 milj. kr. för budgetåret 1982/83. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkande 4 i motion 1981/82: 774.

I motion 1981/82: 774 anges riktlinjer för ett system med *ungdomsplatser som ersättning för den nuvarande verksamheten med yrkesintroduktion*. Ungdomar skall på ungdomsplatser kunna anställas på ett företag för viss tid. För arbetsgivarens kostnader för ersättning till den anställde och handledning bör ett statsbidrag utgå med 75 kr. per belagd plats och dag. Kostnaden härför beräknas till 180 milj. kr. Olika utbildningsinslag bör inbegripas i verksamheten. För sådan utbildning och för planering, uppföljning och tillsyn bör ett bidrag om 100 kr. per elev och normal utbildningsdag utgå till kommunen. För detta beräknas 50 milj. kr. Slutligen bör 1 milj. kr. anvisas för de fackliga organisationerna som ett stöd för deras information till medlemmarna om ungdomsplatsernas syfte och betydelse. Ungdomsplatserna bör enligt förslaget erbjudas ungdomarna, när andra möjligheter i form av förvärvsarbete, utbildning i gymnasieskolan eller annan utbildning är uttömda. Skolstyrelsen skall ha ansvar för verksamheten, som bör kunna anordnas även i kommun som ej har gymnasieskola. Motionärerna hemställer att riksdagen godkänner de riktlinjer för verksamhet med ungdomsplatser som anges i motionen (yrkande 1 i denna del och yrkande 12). Den pågående försöksverksamheten med yrkesintroduktion bör upphöra från den 1 juli 1982 (yrkande 13). Under ett nytt anslag på riksstaten, Bidrag till anordnande av ungdomsplatser, bör enligt motionen riksdagen för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 231 milj. kr. (yrkande 14). Samtidigt föreslås att anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor minskas med 60 milj. kr. (yrkande 15 i denna del).

Utskottet vill med anledning av det i motion 1981/82: 774 framförda förslaget om ungdomsplatser anför följande.

Den principiella utgångspunkten för riksdagens beslut år 1980 om åtgärder för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan m.m. (prop. 1979/80: 145, UbU 1979/80: 34, rskr 1979/80: 363) var att man — när det gäller insatser för arbetslösa ungdomar med enbart grundskolutbildning — i valet mellan arbetsmarknadspolitiska och utbildningspolitiska insatser bör prioritera de utbildningspolitiska. Beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning för ungdomar under 18 år borde normalt komma i fråga endast undantagsvis. Vid beslutet erinrades det om att det förhållandet att 16–17-åringar får del av de relativt generösa förmåner som utgår vid beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning kan ha den olyckliga effekten att vissa ungdomar lockas att avstå från att söka sig till gymnasieskolan (prop. 1979/80: 145 s. 20). För de ungdomar i de aktuella åldersgrupperna vilka var föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder borde enligt riksdagens beslut i stället utbildning inom gymnasieskolan vara det nor-

mala (UbU 1979/80: 34 s. 14). I de fall utbildningsåtgärder inte kom i fråga och ungdomar trots insatser av arbetsförmedlingen inte lyckats få arbete beslöt riksdagen att en försöksverksamhet med yrkesintroduktion skulle anordnas. De som deltog i denna verksamhet skulle, om de så önskade och utbildningsplats kunde ställas till förfogande, kunna följa undervisningen i allmänna ämnen i gymnasieskolan (prop. 1979/80: 145 s. 27). För yrkesintroduktionen skulle bl. a. gälla att anställningsförhållande inte skulle föreligga för eleven och att studiestöd enligt gällande regler skulle utgå till eleven.

Utbildningsutskottet har även inhämtat yttrande över yrkandena 12, 13 och 14 i motion 1981/82: 774 av arbetsmarknadsutskottet. Arbetsmarknadsutskottet anför bl. a. att de utvärderingar av försöken med yrkesintroduktion som gjorts visar på övervägande positiva erfarenheter. Verksamheten fick första året en oväntat stor omfattning (9 600 deltagare) och huvudintrycket är att yrkesintroduktionen uppfattas som ett betydelsefullt komplement till övriga alternativ för ungdomarna.

I sammanhanget noterar arbetsmarknadsutskottet att riksdagen i december 1981 biträtt de förslag som i proposition 1981/82: 15 om studie- och yrkesorientering i grundskola och gymnasieskola m. m. lagts fram om modifieringar av yrkesintroduktionen för att förstärka verksamhetens utbildningspolitiska syfte. Regeringsförslagen i den delen tillstyrktes enhälligt av utbildningsutskottet (UbU 1981/82: 6). Enligt arbetsmarknadsutskottets mening kan det inte komma i fråga att avbryta en verksamhet som gett så övervägande goda resultat. Dessutom är det inte praktiskt möjligt att i ett slag ersätta yrkesintroduktionen, som tack vare en väl fungerande organisation har fått en betydande volym, med den nu inledda verksamheten med ungdomsplatser. Arbetsmarknadsutskottet avstyrker därför motion 1981/82: 774 i de nu aktuella delarna.

Utbildningsutskottet vill för sin del ännu en gång betona vikten av att ungdomarna efter avslutad grundskola i första hand erbjuds utbildning och erinrar om de förslag till åtgärder för detta som utskottet i det föregående har tillstyrkt. Utskottet är emellertid samtidigt på det klara med att det finns ungdomar som efter grundskolan av olika skäl inte omedelbart vill fortsätta med studier. I den mån de inte får anställning ankommer det på den lokala skolmyndigheten att inom ramen för uppföljningsansvaret stödja och hjälpa dessa ungdomar. SÖ har i utvärderingsrapport till regeringen den 15 december 1981 redovisat yrkesintroduktionens omfattning, utformning m. m. under läsåret 1980/81. Erfarenheterna synes visa att kommunerna i yrkesintroduktionen har fått ett mycket lämpligt instrument som hjälp i sitt uppföljningsarbete. Enligt proposition 1981/82: 15 skall yrkesintroduktionen vara ett sista alternativ, sedan alla till buds stående möjligheter inom det reguljära utbildningsväsendet har prövats, och ge eleven motiv för fortsatt utbildning. I propositionen föreslogs därför att skolstyrelserna bör pröva andra alternativ än yrkesintroduktion efter varje tio-veckorspe-

riod. Detta bör bidra till att skapa kontinuitet i kommunernas uppföljningsarbete. Risken för att yrkesintroduktionen skall konkurrera med reguljär utbildning har som utskottet ser det minimerats genom att särskild ersättning för elever i yrkesintroduktionen inte utgår. Dessa elever har samma studiesociala förmåner som eleverna i den reguljära gymnasieskolutbildningen, vilket ger utrymme för en smidig växling mellan yrkesintroduktion och utbildning.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört i ärendet avstyrker utskottet det av motionärerna utformade förslaget om ungdomsplatser under utbildningsdepartementets huvudtitel. Riksdagen bör därför avslå motion 1981/82: 774 yrkande 1 i denna del, yrkandena 12, 13 och 14 samt yrkande 15 i denna del och godkänna vad som i budgetpropositionen har förordats om medel motsvarande 7 000 årselevplatser för yrkesintroduktion för budgetåret 1982/83. Elevplatser för yrkesintroduktion bör liksom hittills få inrättas i mån av behov.

I motionerna 1981/82: 276 (yrkande 1) och 1981/82: 1369 hemställs om åtgärder med anledning av de *problem av arbetsrättslig art* som enligt motionärerna har bidragit till att yrkesintroduktionen på sina håll inte har kunnat anordnas i önskad omfattning.

Av proposition 1981/82: 71 om ny anställningsskyddslag m. m. framgår (s. 94 f.) att chefen för arbetsmarknadsdepartementet ämnar tillsätta en arbetsgrupp i syfte att främja en lösning av frågan om skolelevers arbetsrättsliga ställning. I gruppen avses bl. a. Landsorganisationen i Sverige (LO) och Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) inbjudas att delta. I proposition 1981/82: 100 bilaga 12 (s. 203 och s. 304) erinrar föredragande statsrådet härom. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1981/82: 276 yrkande 1 och 1981/82: 1369.

### Försöksverksamhet, nya utbildningar m. m.

Utskottet har inget att erinra mot vad föredragande statsrådet har anfört om inrättande av en *tvåårig social servicelinje* såsom reguljär linje i gymnasieskolan och om regularisering av *vissa försöksverksamheter inom vårdlinjen, konsumtionslinjen och distributions- och kontorslinjen*.

Sedan läsåret 1977/78 pågår försöksverksamhet med *kombination av gymnasieskolstudier och elitidrott* i syfte att underlätta för ungdomar som bedriver intensiv idrottsträning att kombinera detta med studier i gymnasieskolan. SÖ beslutar årligen efter samråd med Svenska riksidrottsförbundet om verksamhetens lokalisering till vissa kommuner, dimensionering och fördelning på idrottsgrenar. Varje berörd kommun tilldelas därvid ett visst antal intagningsplatser. Vid starten medgav regeringen att verksamheten fick omfatta 148 intagningsplatser. Sedermera har försöksverksamheten utvidgats till att innevarande läsår omfatta 500 intagningsplatser.

I budgetpropositionen föreslås att den fr.o.m. budgetåret 1982/83 blir reguljär.

Som en komplettering till denna verksamhet föreslås i motionerna 1981/82: 1354 och 1981/82: 1796 en försöksverksamhet med individuellt upplagd kombination av gymnasieskolstudier och idrottsträning på hemorten.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag om ett reguljärt system med kombination av gymnasieskolstudier och elitidrott. Utskottet har erfärut att frågan om formerna för en mer individuellt anpassad verksamhet bereds inom SÖ. Med hänvisning härtill bör riksdagen avslå motionerna 1981/82: 1354 och 1981/82: 1796.

Försöksverksamheten med *engelskspråkig utbildning på gymnasial nivå* vid Norra Reals gymnasium i Stockholm har pågått sedan läsåret 1973/74. Utskottet har inget att invända mot att den görs reguljär i enlighet med vad som föreslås i budgetpropositionen.

Föredragande statsrådet anser att *maskinförarutbildning* fr.o.m. budgetåret 1982/83 bör få anordnas i form av ettårig högre specialkurs med inriktning på främst maskinlära och körning med allmänt förekommande anläggningsmaskiner. Utskottet har inget att erinra mot vad som i propositionen har anförts om utbildningen.

Då riksdagen inte brukar ta ställning till lokalisering av enstaka klasser av linjer och specialkurser, bör riksdagen avslå yrkande 1 i motion 1981/82: 2125, vari föreslås att maskinförarutbildningen lokaliseras till Bräcke.

Enligt motion 1981/82: 590 är *livsmedelsbranschens utbildningsbehov* långtifrån tillgodosett. Livsmedelsindustrins omfattning och den betydelse en effektiv livsmedelsproduktion har för den enskilde och för landet motiverar att resurser tas i anspråk för en ökning av utbildningskapaciteten för denna sektor. Om enskilda kommuner skall kunna intresseras för att anordna livsmedelsteknisk vidareutbildning, torde det enligt motionärerna vara nödvändigt att ge de kommuner som är villiga att anordna lågfrekventa utbildningar en bättre täckning för sina kostnader än vad som nu är fallet.

Utskottet vill först hänvisa till vad utskottet anförut i sitt betänkande UbU 1980/81: 22 (s. 25–26) med anledning av ett motionsyrkande om åtgärdsprogram för att förbättra rekryteringen till livsmedelsindustrin.

Utskottet har nu inhämtat att SÖ för budgetåret 1982/83 räknar med en utökning av den livsmedelstekniska linjens gren för livsmedelsproduktion. Den beräknade ökningen är drygt 10%. Enligt vad utskottet har erfärut är det svårt för SÖ att hos kommunerna vinna gehör för önskemålen om utökad kapacitet för ifrågavarande utbildning. Utskottet, som utgår från att SÖ vidtar de åtgärder som bedöms som möjliga för att möta livsmedelsbranschens utbildningsbehov och att berörda branschorganisationer bevakar ifrågavarande utbildningsfrågor, erinrar om vad utskottet i betänkande

UbU 1981/82: 19 har förordat om ändrade regler för statsbidrag till kommunerna för anskaffande och förnyelse av stadigvarande undervisningsmateriel samt om särskilt stöd för etablering eller bibehållande av vissa lågfrekventa utbildningar i gymnasieskolan. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82: 590.

För den tvååriga *musiklinjen* har SÖ föreslagit 400 intagningsplatser för budgetåret 1982/83. I budgetpropositionen föreslås oförändrat 270 intagningsplatser. Beslut om utökad omfattning av linjen bör enligt föredragande statsrådet föregås av en särskild kartläggning som bl. a. bör avse berörda elevers verksamhet efter utbildningen.

Enligt motion 1981/82: 1798 bör riksdagen uttala sig för att en musiklinje inrättas vid gymnasieskolan i Boden.

Riksdagen brukar inte ta ställning till lokalisering av enstaka klasser av linjer och specialkurser. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion 1981/82: 1798. Utskottet vill i sammanhanget peka på att utbildningen på musiklinjen tillhör de dyraste utbildningarna i gymnasieskolan. Den årliga statliga kostnaden per elev på linjen är ca 25 000 kr. De totala kostnaderna (de statliga och kommunala sammantagna) för en klass under två årskurser belöper sig till 2,2 milj. kr.

För de invandrarelever som behöver det anordnas stödundervisning i svenska vid sidan av den vanliga undervisningen. Statsbidrag till kostnader för sådan stödundervisning utgår motsvarande 0,85 lärarveckotimmar per deltagande elev och läsår. Enligt föredragande statsrådets mening kan stödundervisning i svenska för invandrarelever i många fall behöva få en annan organisatorisk uppläggning än den har i dag. Vissa förändringar föreslås, vilka bör kunna genomföras fr. o. m. läsåret 1982/83 och ske inom den nuvarande resursramen om 0,85 lärarveckotimmar per elev. I huvudsak innebär den föreslagna förändringen att den extra undervisningen i svenska skall kunna ske mot utbyte av timmar i ett eller flera ämnen. När så sker, finns det enligt föredragande statsrådet skäl att betrakta den extra undervisningen i svenska som ett särskilt ämne och kalla ämnet *svenska som främmande språk*. Betyg i ämnet bör enligt förslaget inte sättas.

I motion 1981/82: 1794 krävs att betyg i ämnet svenska som främmande språk skall sättas.

Utskottet ansluter sig till förslaget i budgetpropositionen och föreslår att riksdagen godkänner vad som har förordats om svenska som främmande språk. Däremot bör motion 1981/82: 1794 avslås, då det enligt utskottets uppfattning inte finns skäl att låta en viss organisatorisk förändring av den extra undervisningen i svenska medföra införandet av betygsättning.

I motion 1981/82: 1813 framförs en rad förslag i syfte att åstadkomma en *successiv förändring i gymnasieskolan* i riktning mot ett ökat lokalt ansvarstagande. Vidare bör enligt motionärerna åtgärder vidtas för att öka elevernas kontakter med arbetslivet.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om vissa förändringar av gymnasieskolans utformning (prop. 1981/82: 14, UbU 1981/82: 5, rskr 1981/82: 112). Beslutet innebär bl. a. ökat lokalt inflytande i vad avser resursanvändningen. Beträffande det i motionen framförda önskemålet om ett mera schabloniserat statsbidragssystem vill utskottet hänvisa till att i budgetpropositionen (s. 213) anmäls att statskontoret kommer att få i uppdrag att i samråd med SÖ finna grunder för ett schabloniserat system för bidrag till gymnasieskolan. Gymnasieutredningen överlämnade i december 1981 sitt principbetänkande (SOU 1981: 96) En reformerad gymnasieskola till regeringen. Betänkandet remissbehandlas f. n. Utskottet är i avvaktan på beredningen av utredningens förslag inte berett att nu förorda förändringar i läroplan eller organisation för gymnasieskolan. Detta ställningstagande utesluter självfallet inte att en rad försöksverksamheter äger rum, vilka medverkar till att föra utvecklingen framåt i skolan och vilka kan bidra till att ge värdefullt underlag för framtida beslut om gymnasieskolans utformning. Utskottet erinrar till sist om vad föredragande statsrådet har anført i budgetpropositionen (s. 310) om den strävan efter förnyelse som dagligen sker i undervisningen inom ramen för gällande bestämmelser. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82: 1813.

### Övriga frågor

Det föreslås i motion 1981/82: 586 att en översyn görs av statsbidragsreglerna för handikappade elevers bidrag till extra kostnader för transporter, personell assistans och tekniska hjälpmedel. Motionärerna menar att det är naturligt att staten har det övergripande och fulla ansvaret för *handikappade gymnasieelevers skolkostnader*.

Riksdagen har beslutat att behovet av medel åt handikappade elever i gymnasieskolan fr. o. m. innevarande budgetår skall beaktas vid fördelningen av resurser ur det nya anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet (prop. 1980/81: 100 bil. 12, UbU 1980/81: 22 och 30, rskr 1980/81: 283). Regeringen har genom beslut den 25 juni 1981 uppdragit åt SÖ att bl. a. fortlöpande följa tillämpningen av reglerna för medelstilldelningen ur det nya anslaget och utvärdera effekten av åtgärderna. Utskottet vill även peka på vad som i nu föreliggande budgetproposition (s. 259) anförs under anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet om vikten av hänsyn till de handikappades behov. Utskottet föreslår mot bakgrund härav att riksdagen avslår motion 1981/82: 586.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse (1972: 314) om *avgifter för provning inom skolväsendet* skall den som önskar undergå särskild provning eller fyllnadsprovning erlagga en avgift om 50 kr. I motion 1981/82: 1377 yrkas att återbetalning alltid bör ske, när provningen inte kommer till stånd.

Utskottet har tidigare under detta riksmöte med anledning av motion i

ärendet anfört att det kan anföras skäl för att avgiften i högre grad än f. n. borde täcka statens kostnader för prövning av det nu aktuella slaget i ungdomsskolan och kommunal vuxenutbildning. Utskottet vill i sammanhanget även erinra om att ny avgift inte behöver erläggas, om prövning uppskjutits på grund av styrkt sjukdom eller annan särskild omständighet (SÖ 1972-10-18). Utskottet anser att riksdagen bör avslå motion 1981/82: 1377.

Mot bakgrund av de krav på ökade skolledarinsatser som ställs med anledning av riksdagens beslut om förändringar av gymnasieskolans utformning m. m. (prop. 1981/82: 14, UbU 1981/82: 5, rskr 1981/82: 112) föreslår föredragande statsrådet att statsbidrag i form av en *särskild genomföranderesurs* får utgå under budgetåret 1982/83. Resursen beräknas till 10 milj. kr. SÖ bör fördela resursen på länsskolnämnderna, som i sin tur gör en fördelning på skolenheter i berörda kommuner. Hänsyn bör härvid tas till i hur stor utsträckning olika skolenheter berörs av förändringarna.

I motion 1981/82: 1807 yrkas avslag på förslaget om en genomföranderesurs. Motionärerna finner att det arbete som följer av riksdagens beslut om förändringar av gymnasieskolans utformning måste anses rymmas inom skolledningens ordinarie arbetsuppgifter.

Enligt utskottets uppfattning utgör de beslutade förändringarna av gymnasieskolan – innebärande nya timplaner, nya regler avseende gruppstorlekar, utläggning av självstudietid och en friare resursanvändning – skäl till en särskild genomföranderesurs i enlighet med regeringens förslag. Utskottet avstyrker därför förslaget i motion 1981/82: 1807 och föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag.

Regeringen föreslår att *skolledarresursen* vid de största särskilda skolenheterna typ 2 och vid vissa särskilda skolenheter typ 1 förstärks. Sammanlagt beräknas ca 3 milj. kr. för ändamålet. Utskottet tillstyrker förslaget.

Ett antal nya *besparingar* föreslås under anslaget.

Föredragande statsrådet förordar att det nuvarande statsbidraget till landstingskommunerna för inbyggd utbildning på vårdområdet upphör för tiden fr. o. m. den 1 juli 1982. För budgetåret 1982/83 beräknas detta innebära en besparing om 28 milj. kr.

Riksdagen har tidigare beslutat om en minskning med 2% av vissa statsbidrag till driften av gymnasieskolor (prop. 1980/81: 100 bilaga 12, UbU 1980/81: 22 och 30, rskr 1980/81: 283). Enligt föredragande statsrådets mening bör en ytterligare besparing kunna göras på bidragen till landstingskommunerna. Hon föreslår därför att de ifrågavarande bidragen till landstingskommunerna såvitt gäller vårdsektorn för tiden fr. o. m. den 1 juli 1982 bör utgå med 80% i stället för 98% av bidragsunderlaget. Detta medför en besparing om ca 41 milj. kr.

Statsbidraget till kostnader för resor mellan bostad och tjänsteställe för

skolledare och lärare vid skolor för skogsbrukets yrkesutbildning bör enligt föredragande statsrådet upphöra för tiden fr. o. m. den 1 juli 1982. Detta medför en beräknad besparing för budgetåret 1982/83 om 200 000 kr.

Utskottet tillstyrker de nu redovisade besparingarna.

Som en följd av riksdagens beslut (prop. 1981/82: 15, UbU 1981/82: 6, rskr 1981/82: 115) om ändrade regler för *statsbidrag till studie- och yrkesorientering* (syo) föreslår föredragande statsrådet att statsbidrag för syo t. v. bör utgå i form av ett schablonbidrag med visst belopp per elev. Det senare bör motsvara 161 kr. räknat enligt löneläget den 1 januari 1982.

Utskottet har inget att erinra mot detta.

I budgetpropositionen föreslås såvitt avser gymnasieskolan att ett *bidrag till lokal skolutveckling* beräknas som en särskild anslagspost under gymnasieskolanslaget. För budgetåret 1982/83 beräknas anslagsposten till 52 milj. kr.

Utskottet tillstyrker vad föredragande statsrådet har förordat i denna fråga. Utskottet vill beträffande den nya organisationen av personalutbildningen på skolområdet f. ö. hänvisa till den redovisning som gjorts i betänkande UbU 1981/82: 15.

Till sist tar nu utskottet ställning till *det totala medelsbehovet* under anslaget för nästa budgetår. Det beräknas av regeringen till 3 733 milj. kr.

Riksdagens beslut våren 1981 om besparingar på skolområdet har enligt vad som anförs i motion 1981/82: 1375 skapat nya problem i de flesta kommuner och rektorsområden. Motionärerna menar vidare att det reformarbete inom gymnasieskolan som torde få sin utgångspunkt i gymnasieutredningens framlagda betänkande har äventyrats genom riksdagens bifall till proposition 1981/82: 14 om förändringar av gymnasieskolans utformning m. m. Riksdagen föreslås uttala att förändringarna uppskjuts i avvaktan på en kommande gymnasiereform (yrkande 6). Vidare hemställs att riksdagen under anslaget anvisar 74 660 000 kr. utöver regeringens förslag (yrkande 10). I motion 1981/82: 774 (yrkande 15 i denna del) begärs – som en följd av i motionen framlagda förslag om försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper och avskaffande av yrkesintroduktion – att riksdagen till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1982/83 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 60 milj. kr. minskat förslagsanslag av 3 673 000 000 kr.

Utskottet finner inte anledning att ompröva riksdagens nyligen fattade beslut om besparingar på gymnasieskolans område och förändringar av gymnasieskolans utformning. I det föregående har utskottet avstyrkt förslagen i motion 1981/82: 774 om särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper och avskaffande av yrkesintroduktionen. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motionerna 1981/82: 1375 yrkandena 6 och 10, 1981/82: 774 yrkande 15 i denna del samt 1981/82: 1807

i denna del till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 733 000 000 kr.

### Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande antalet elevplatser i gymnasieskolan såvitt avser stora och lilla ramen samt introduktionsprogram för utbildning godkänner vad som för budgetåret 1982/83 har förordats i proposition 1981/82: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – för budgetåret 1982/83 medge att det sammanlagda antalet elevplatser inom stora och lilla ramen får överskridas och att elevplatser för introduktionsprogram får inrättas utöver ramen för sådana program,
3. att riksdagen beträffande grunderna för stimulansbidrag godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
4. att riksdagen beträffande riktlinjer för vissa högre specialkurser godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
5. att riksdagen bemyndigar regeringen att fastställa planeringsramar för elevplatser för budgetåren 1983/84 och 1984/85 i enlighet med vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
6. att riksdagen beträffande praktikplatser avslår motion 1981/82: 774 yrkande 6,
7. att riksdagen beträffande föreskrifter för inbyggd utbildning avslår motion 1981/82: 774 yrkande 7,
8. att riksdagen beträffande utbildning av handledare för arbetsplatsförlagd utbildning avslår motion 1981/82: 774 yrkande 8,
9. att riksdagen beträffande viss förändring av reglerna för statsbidrag till inbyggd utbildning avslår motion 1981/82: 774 yrkande 9,
10. att riksdagen beträffande introduktionsprogram för utbildning med anledning av motion 1981/82: 774 yrkande 1 i denna del och yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,
11. att riksdagen beträffande medel för försöksverksamhet med särskilda stödsatser för vissa ungdomsgrupper avslår motion 1981/82: 774 yrkande 4,
12. att riksdagen beträffande yrkesintroduktion med bifall till proposition 1981/82: 100 avslår motion 1981/82: 774 yrkande 1 i denna del, yrkandena 12, 13 och 14 samt yrkande 15 i denna del,
13. att riksdagen beträffande yrkesintroduktion avslår motionerna 1981/82: 276 yrkande 1 och 1981/82: 1369,
14. att riksdagen beträffande inrättande av en tvåårig social service-linje såsom reguljär linje i gymnasieskolan godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,

15. att riksdagen beträffande regularisering av vissa försöksverksamheter inom vårdlinjen, konsumtionslinjen och distributions- och kontorslinjen lägger till handlingarna vad som har anmälts i proposition 1981/82: 100,
16. att riksdagen beträffande ett reguljärt system med kombination av gymnasieskolstudier och elitidrott godkänner vad som har föreslagits i proposition 1981/82: 100,
17. att riksdagen beträffande hemortsalternativ till de s. k. idrotts-gymnasierna avslår motionerna 1981/82: 1354 och 1981/82: 1796,
18. att riksdagen beträffande reguljär engelskspråkig gymnasial utbildning godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
19. att riksdagen beträffande maskinförarutbildning lägger till handlingarna vad som har anmälts i proposition 1981/82: 100,
20. att riksdagen beträffande lokalisering av maskinförarutbildning avslår motion 1981/82: 2125 yrkande 1,
21. att riksdagen beträffande utbildning för livsmedelsbranschen avslår motion 1981/82: 590,
22. att riksdagen beträffande musiklinje i Boden avslår motion 1981/82: 1798,
23. att riksdagen beträffande svenska som främmande språk med avslag på motion 1981/82: 1794 godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
24. att riksdagen beträffande en successiv förändring av gymnasieskolan avslår motion 1981/82: 1813,
25. att riksdagen beträffande handikappade gymnasieelevers skolkostnader avslår motion 1981/82: 586,
26. att riksdagen beträffande avgift för provning avslår motion 1981/82: 1377,
27. att riksdagen beträffande en genomföranderesurs med avslag på motion 1981/82: 1807 i denna del godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
28. att riksdagen beträffande ökade skolledarresurser för särskilda skolenheter typ 1 och typ 2 godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
29. att riksdagen beslutar att statsbidrag till landstingskommunerna för inbyggd utbildning inom vårdområdet i gymnasieskolan skall upphöra för tiden fr. o. m. den 1 juli 1982,
30. att riksdagen beträffande en minskning med ytterligare 18 procentenheter av vissa statsbidrag till landstingskommunernas gymnasieskolor godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
31. att riksdagen beslutar att statsbidrag för resor mellan tjänsteställe och bostad inom skogsbrukets yrkesutbildning skall upphöra för tiden fr. o. m. den 1 juli 1982,

32. att riksdagen beträffande principer för statsbidrag till studie- och yrkesorientering godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
33. att riksdagen beträffande statsbidrag till lokal skolutveckling godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
34. att riksdagen med bifall till proposition 1981/82: 100 och med avslag på motionerna 1981/82: 774 yrkande 15 i denna del, 1981/82: 1375 yrkandena 6 och 10 samt 1981/82: 1807 i denna del till *Bidrag till driften av gymnasieskolor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 733 000 000 kr.

2. **Kostnader för viss personal vid statliga realskolor.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 19 (s. 328–329) och hemställer att riksdagen till *Kostnader för viss personal vid statliga realskolor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

3. **Bidrag till driften av riksinternatskolor.** Regeringen har under punkt D 20 (s. 329–333) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen har förordats om internationell utbildning på gymnasial nivå vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket,
2. godkänna vad som i propositionen har förordats om statsbidrag till studie- och yrkesorientering i riksinternatskolorna,
3. godkänna vad som i propositionen har förordats i fråga om regeländringar i övrigt för riksinternatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1982,
4. till *Bidrag till driften av riksinternatskolor* för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 14 901 000 kr.

#### *Motionen*

1981/82: 1375 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

11. att riksdagen beslutar avslå det till *Bidrag till driften av riksinternatskolor* föreslagna förslagsanslaget av 14 901 000 kr.

#### *Utskottet*

Från anslaget bestrids kostnader för bidrag till driften av Grännaskolan och Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket. Mellan staten och berörda huvudmän finns avtal om verksamheten m. m. vid resp. riksinternatskola.

I en gemensam protokollsanteckning till avtalet den 19 januari 1981 mellan staten och Sigtuna skolstiftelse angående Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket som riksinternatskola förklarade sig parterna vara överens om att en internationell gymnasieskollinje skall inrättas vid skolan. Föredragande statsrådet föreslår i budgetpropositionen att engelskspråkig internationell utbildning på gymnasial nivå får anordnas med statligt bidrag

fr. o. m. läsåret 1982/83. Utbildningen bör omfatta tre årskurser och avslutas med att eleverna avlägger examen med diplom från International Baccalaureate Office (IBO) i Genève. I budgetpropositionen (s. 331) anförs de villkor som i huvudsak bör gälla.

Utskottet tillstyrker vad som förordats om internationell utbildning på gymnasial nivå vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket.

Som följd av riksdagens beslut tidigare under innevarande riksmöte med anledning av propositionen om studie- och yrkesorientering (syö) i grundskola och gymnasieskola m. m. (prop. 1981/82: 15, UbU 1981/82: 6, rskr 1981/82: 115) kommer nya regler för statsbidrag till syö i grundskolan och gymnasieskolan att gälla fr. o. m. den 1 juli 1982. Detta medför vissa förändringar för riksinternatskolorna. Föredragande statsrådet föreslår att SÖ för syö-verksamhet vid riksinternatskolorna får disponera 100 000 kr. för fördelning mellan skolorna med hänsyn till varje skolas antal elever på olika nivåer.

Föredragande statsrådet anför vidare att det behövs en översyn av såväl statsbidragsgrunderna som andra regler för riksinternatskolorna till följd av en rad förändringar för kommunernas grundskolor och gymnasieskolor som har beslutats under de senaste åren. Beträffande vad som bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1983 avser regeringen att senare förelägga riksdagen förslag. Vissa förändringar inför budgetåret 1982/83 föreslås dock i budgetpropositionen. De hänger bl. a. samman med införandet av ny läroplan för grundskolan (Lgr 80) fr. o. m. läsåret 1982/83.

Utskottet anser att riksdagen bör godkänna regeringens förslag om statsbidrag till syö i riksinternatskolorna och har ej heller något att erinra mot vad som förordats i fråga om regeländringar i övrigt för riksinternatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1982.

Regeringen föreslår att till Bidrag till driften av riksinternatskolor för budgetåret 1982/83 anvisas ett förslagsanslag av 14 901 000 kr. I motion 1981/82: 1375 (yrkande 11) föreslås att riksdagen beslutar avslå regeringens hemställan om medel till riksinternatskolorna.

En riksinternatskola har enligt tidigare riksdagsbeslut till uppgift att meddela utbildning som motsvarar utbildning enligt läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan. Som internatelever intas barn och ungdom som har utlandssvenska föräldrar samt barn som har behov av miljöombyte eller är från glesbygd och inte kan beredas tillfredsställande inackordering. Verksamheten vid riksinternatskola regleras genom förordningen (1970: 333) om riksinternatskolor.

Utskottet kan inte finna skäl för riksdagen att nu ändra sin inställning till riksinternatskolornas verksamhet. Motion 1981/82: 1375 yrkande 11 bör därför avslås och regeringens förslag vad gäller anslagsbeloppet bifallas.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande internationell utbildning på gymnasial nivå vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
2. att riksdagen beträffande statsbidrag till studie- och yrkesorientering i riksinternatskolorna godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
3. att riksdagen beträffande regeländringar i övrigt för riksinternatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1982 godkänner vad som har förordats i proposition 1981/82: 100,
4. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 1375 yrkande 11 och med bifall till proposition 1981/82: 100 till *Bidrag till driften av riksinternatskolor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 14 901 000 kr.

4. **Bidrag till Bergsskolan i Filipstad.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 21 (s. 333–335) och hemställer

1. att riksdagen godkänner vad som i proposition 1981/82: 100 har förordats om en minskning med 2 % av statsbidraget till Bergsskolan i Filipstad,
2. att riksdagen till *Bidrag till Bergsskolan i Filipstad* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 2 351 000 kr.

5. **Bidrag till driften av vissa privatskolor.** Regeringen har under punkt D 22 (s. 335–338) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen har förordats om lägre procentsats för avlöningsbidraget till privatskolorna,
2. godkänna vad som i propositionen har förordats om statsbidrag till studie- och yrkesorientering i privatskolorna,
3. godkänna vad som i propositionen har förordats i fråga om regeländringar i övrigt för privatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1982,
4. till *Bidrag till driften av vissa privatskolor* för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 21 663 000 kr.

#### *Motionerna*

1981/82: 1375 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

12. att riksdagen beslutar avslå det till *Bidrag till driften av vissa privatskolor* föreslagna förslagsanslaget av 21 663 000 kr.

1981/82: 1379 av Allan Åkerlind (m) vari yrkas att riksdagen till *Bidrag till driften av vissa privatskolor* beslutar att anslaget skall omfördelas inom den begärda ramen så att Ekebyholmsskolan får del i anslaget på samma sätt som andra privata internatskolor.

*Utskottet*

Enligt förordningen (1964:137) om statsbidrag till vissa privatskolor (omtryckt 1971:350) får följande privatskolor statsbidrag innevarande år, nämligen Franska skolan i Stockholm, Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium i Göteborg, Fjellstedtska skolan i Uppsala samt Lundsbergs skola i Storfors. I och med utgången av innevarande budgetår avvecklas Fjellstedtska skolan.

Statsbidraget till de kvarvarande skolorna beräknas för budgetåret 1982/83 uppgå till i genomsnitt 98,5 % av de fyra skolornas bidragsunderlag, om procenttalet hålls oförändrat i förhållande till innevarande läsår. Med hänsyn till rådande statsfinansiella läge anser föredragande statsrådet det nödvändigt att låta även förevarande anslag omfattas av en besparing, i likhet med vad som tidigare har beslutats för grundskolan och gymnasieskolan. Hon föreslår därför att procenttalet för bidrag för varje skola sätts två procentenheter lägre fr. o. m. budgetåret 1982/83 än vad som gäller för resp. skola innevarande budgetår. Besparingen beräknas till 358 000 kr. för nästa budgetår.

Utskottet har ingenting att erinra häremot.

Till följd av riksdagens beslut om nya regler för statsbidrag till studie- och yrkesorientering (syö) i grundskolan och gymnasieskolan tidigare under innevarande riksmöte (prop. 1981/82: 15, UbU 1981/82: 6, rskr 1981/82: 115) bör vissa förändringar ske även för de nu aktuella skolorna såvitt avser statsbidrag för syö. Föredragande statsrådet föreslår för budgetåret 1982/83 att skolöverstyrelsen (SÖ) för syö-verksamhet i skolorna får disponera 142 000 kr.

Likaså som en följd av tidigare riksdagsbeslut om förändringar inom grundskolan och gymnasieskolan – bl. a. införandet av en ny läroplan för grundskolan (Lgr 80) fr. o. m. nästa budgetår – föreslås i budgetpropositionen vissa regeländringar för de ifrågavarande privatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1982.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under förevarande anslag beträffande statsbidrag till syö i privatskolorna och regeländringar i övrigt för privatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1982.

Regeringen föreslår att till Bidrag till driften av vissa privatskolor för nästa budgetår anvisas ett förslagsanslag av 21 663 000 kr.

I motion 1981/82: 1375 (yrkande 12) föreslås att bidrag till privatskolor under förevarande anslag inte utgår.

Av samma skäl som utskottet tidigare anfört (UbU 1980/81: 22 s. 15), nämligen att den föreslagna åtgärden möjligen inte innebär någon besparing eftersom vid en eventuell avveckling av skolorna eleverna kan komma att få föras över till det allmänna skolväsendet och där föranledda kostnader för stat och kommun, föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 1375 yrkande 12. Riksdagen bör således anvisa de av regeringen begärda medlen.

I motion 1981/82: 1379 föreslås att en omfördelning av resurserna inom förevarande anslag sker på så sätt att Ekebyholmsskolan i Rimbo får del av anslaget.

Utskottet har inhämtat att regeringen avser att framlägga förslag för riksdagen under innevarande riksmöte med anledning av delbetänkandet (SOU 1981: 34) Fristående skolor för skolpliktiga elever som avgivits av kommittén (U 1979: 13) angående skolor med annan huvudman än stat och kommun. Vidare har utskottet erfarit att nämnda kommitté f. n. arbetar med den del av sitt utredningsuppdrag som avser fristående skolor på det gymnasiala stadiet. I avvaktan på regeringsförslag i frågan bör någon förändring i bidragsgivningen ur förevarande anslag inte göras. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion 1981/82: 1379.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande lägre procentsats för avlöningsbidraget till privatskolorna godkänner vad som förordats i proposition 1981/82: 100,
2. att riksdagen beträffande statsbidrag till studie- och yrkesorientering i privatskolorna godkänner vad som förordats i proposition 1981/82: 100,
3. att riksdagen beträffande regeländringar i övrigt för privatskolorna fr. o. m. den 1 juli 1982 godkänner vad som förordats i proposition 1981/82: 100,
4. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 1375 yrkande 12 och med bifall till proposition 1981/82: 100 till *Bidrag till driften av vissa privatskolor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 21 663 000 kr.,
5. att riksdagen beträffande omfördelning av anslaget avslår motion 1981/82: 1379.

**6. Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 23 (s. 338–340) och hemställer

1. att riksdagen godkänner att Stiftelsen Kursverksamheten vid Göteborgs universitet för sin konstskola får statsbidrag såsom enskild yrkesskola,
2. att riksdagen till *Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 23 368 000 kr.

7. **Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 24 (s. 340) och hemställer att riksdagen till *Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

Stockholm den 25 mars 1982

På utbildningsutskottets vägnar  
STIG ALEMYR

*Närvarande vid ärendets slutbehandling:* Stig Alemyr (s), Christina Rogestam (c), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Lena Hjelm-Wallén (s), Kerstin Göthberg (c), Ylva Annerstedt (fp) och Göran Persson (s).

## Reservationer

### 1. <sup>D</sup>Praktikplatser (punkt 1, mom. 6)

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson (alla s) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Av yttrandet" och på s. 8 slutar "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

Arbetsmarknadsutskottets borgerliga majoritet avstyrker motionens förslag om att arbetsgivarna genom lag skall kunna vara skyldiga att tillhandahålla praktikplatser. Utskottsmajoriteten hänvisar till att utskottet tidigare har avvisat sådana förslag, varvid man har pekat på möjligheter till samverkan mellan skolmyndighet, arbetsförmedling, arbetsgivare och fackliga organisationer som planeringsråden (SSA-råden) och distriktsarbetsnämnderna ger.

Utbildningsutskottet ansluter sig emellertid till den uppfattning som kommer till uttryck i motion 1981/82: 774 och som reservanterna i arbetsmarknadsutskottet har biträtt. Som utbildningsutskottet ser det måste arbetsmarknadsmyndigheterna, vilka har ansvaret för att anskaffa praktikplatserna, ha möjlighet att – sedan andra utvägar har prövats – med stöd av lag kunna ålägga arbetsgivare att ställa nödvändiga platser till förfogande för studerande med obligatorisk praktik ingående i gymnasieutbildningen. Lagen bör vara dispositiv, den bör alltså kunna ersättas av avtal, och enligt utskottets mening bör den i första hand syfta till att åstadkomma samförståndslösningar.

Utskottet vill också ansluta sig till vad som anförs i motionen om att

praktik bör definieras enligt vissa kriterier, bl. a. att den är handledd och utgör del i utbildning. Det som sägs i proposition 1981/82: 71 om ny anställningsskyddslag m. m. beträffande definition av praktik tillgodoser inte detta krav.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om definition av praktik och lagstiftningsåtgärder för att anskaffa praktikplatser.

*dels* att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen beträffande praktikplatser med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

## **2. Handledarutbildning och ändring av statsbidragsreglerna för inbyggd utbildning (punkt 1, mom. 8 och 9)**

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson (alla s) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "När det gäller" och på s. 9 slutar "yrkande 9" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill liksom motionärerna framhålla handledarens viktiga roll i arbetsplatsförlagd utbildning. För att yrkesutbildning m. m. skall få den kvalitet som behövs måste handledaren ges utbildning. Formerna för sådan utbildning liksom behovet och omfattningen av den är f. n. oklara. Många kommuner har i egen regi genomfört handledarutbildning. Enligt utskottets mening är det nödvändigt att behandla detta utbildningsbehov i ett sammanhang och då också belysa kostnaderna och fördelningen av dessa. Riksdagen bör med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om utbildning av handledare för den arbetsplatsförlagda utbildningen.

När det gäller förslaget till förändring av statsbidragssystemet ansluter sig utskottet till motionärernas mening att insatserna för tillsyn och uppföljning av elever i inbyggd utbildning och lärlingsutbildning är så viktiga att det bör föreskrivas att 10% av lönekostnadsdelen av ifrågavarande statsbidrag uttryckligen skall användas för att underlätta samverkan mellan skola och arbetsliv. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 9 som sin mening ge regeringen till känna.

*dels* att utskottets hemställan under 8 och 9 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen beträffande handledarutbildning med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. att riksdagen beträffande viss förändring av reglerna för statsbidrag till inbyggd utbildning med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

### 3. Försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper (punkt 1, mom. 11)

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson (alla s) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet avstyrkte" och på s. 10 slutar "motion 1981/82: 774" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottets mening angeläget att särskilda stödinsatser görs för vissa speciellt utsatta ungdomsgrupper utöver de vägledningsinsatser som sker inom ramen för den uppföljande studie- och yrkesorienteringen (sy). Regeringen bör uppdra åt SÖ att starta försöksverksamhet i syfte att på lokal nivå få fram olika program eller modeller för att hjälpa dessa ungdomar. För verksamheten bör 10 milj. kr. ställas till förfogande under en särskild anslagspost.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper.

*dels* att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

### 4. Anordnande av ungdomsplatser (punkt 1, mom. 12)

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson (alla s) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Den principiella" och på s. 12 slutar "av behov" bort ha följande lydelse:

Förslagen i motionen utgår från den överenskommelse som i december 1981 träffades mellan Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO) och Privattjänstemannakartellen (PTK) och som senare har följts av liknande överenskommelser på de kommunala och statliga avtalsområdena. Överenskommelserna förutsätter att statsbidrag utgår för de platser som tas fram ute på arbetsplatserna. Regeringen har sedermera genom förordningen (1982: 20) om bidrag till ungdomsplatser

meddelat bestämmelser om statligt bidrag med 75 kr. per dag och plats. Motionen föreslår betydelsefulla förändringar i de regler som regeringen skrivit in i förordningen om ungdomsplatser. Förändringarna avser bl. a. att ge skolmyndigheterna ansvaret för ungdomsplatser som ett viktigt led i skolans uppföljningsansvar, utbildningsinslag i samband med ungdomsplatser och synen på yrkesintroduktion. Till skillnad mot regeringens förordning som sträcker sig t. o. m. den 30 juni 1982 avser den socialdemokratiska motionens förslag budgetåret 1982/83.

Arbetsmarknadsutskottet har beretts tillfälle att yttra sig över yrkandena 12, 13 och 14 i motion 1981/82: 774. Utskottets majoritet har avstyrkt motionens förslag om ungdomsplatser. Den socialdemokratiska minoriteten finner däremot att med det i motion 1981/82: 774 förordade systemet med ungdomsplatser har ett nytt grepp tagits i strävandena att stödja en ungdomsgrupp med särskilda svårigheter vid inträdet på arbetsmarknaden och ansluter sig till den uppläggning av verksamheten som föreslås av motionärerna. Socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet biträder därmed yrkandena 12, 13 och 14 i motion 1981/82: 774.

Utbildningsutskottet delar motionärernas uppfattning att överenskommelserna mellan parterna på arbetsmarknaden nu bör följas upp med riktlinjer för statens och kommunernas medverkan i verksamheten under budgetåret 1982/83. Den förordning som regeringen utfärdat om ungdomsplatser bör enligt utskottets mening ändras i enlighet med vad som förordats i motionen. Detta innebär att ungdomsplatserna förs över från arbetsmarknadsmyndigheternas till skolans ansvarsområde och därmed blir ett naturligt inslag i skolans uppföljningsansvar.

I motionen framhålls att verksamheten med ungdomsplatser bör inbegripa olika utbildningsinslag. Det kan därvid gälla introduktion på arbetsplatsen, arbetslivsorientering, olika moment av yrkesutbildningskaraktär samt komplettering av baskunskaper i skolämnen. Sett över hela anställningsperioden bör utbildningsinslagen normalt kunna svara mot minst en dag i veckan. Utbildningsinslagen bör kunna handhas av såväl lärare som andra med intresse för och erfarenhet av arbete med de ungdomar det här är fråga om.

Utskottet som i likhet med motionärerna vill betona vikten av utbildningsinslag i samband med ungdomsplatser anser att detta måste innebära att särskilda resurser anvisas för ändamålet.

Utbildningsutskottet delar uppfattningen i motionen att försöksverksamheten med yrkesintroduktion bör avvecklas till följd av systemet med ungdomsplatser. Olika omständigheter gör emellertid att det kommer att ta längre tid än beräknat att bygga upp det nya systemet med ungdomsplatser, varför det inte är möjligt att helt ersätta yrkesintroduktionen med ungdomsplatser fr. o. m. den 1 juli 1982. I stället bör yrkesintroduktionen successivt omvandlas till ungdomsplatser i den takt och på det sätt man lokalt finner lämpligt. Bestämmelserna i regeringens förordning att ungdo-

mar först måste genomgå yrkesintroduktion innan de erbjuds ungdomsplatser bör utgå. Försöksverksamheten med yrkesintroduktion bör enligt utskottets mening avvecklas under det kommande budgetåret i takt med att verksamheten med ungdomsplatser byggs ut på det sätt som ovan anförts.

Utskottet förordar därför att det i motionen föreslagna anslaget om 231 milj. kr. minskas med 70 milj. kr., vilket innebär att 161 milj. kr. bör föras upp som ett nytt anslag (Bidrag till anordnande av ungdomsplatser) under utbildningsdepartementets huvudtitel och att den i motionen (yrkande 15) föreslagna minskningen av anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor inte sker.

Eftersom behovet av ungdomsplatser är svårt att beräkna bör anslaget Bidrag till anordnande av ungdomsplatser vara ett förslagsanslag. Regeringen kan därmed anordna ungdomsplatserna allt efter behov. Utbildningsutskottet vill understryka att alla ungdomar som har behov av ungdomsplatser och som omfattas av skolans uppföljningsansvar skall erbjudas ungdomsplatser.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen med bifall till yrkande 1 i denna del och yrkande 12 i motion 1981/82: 774 och med anledning av samma motions yrkanden 13 och 14 samt 15 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om yrkesintroduktion och anordnande av ungdomsplatser.

*dels* att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. att riksdagen *dels* beträffande yrkesintroduktion med anledning av proposition 1981/82: 100 och motion 1981/82: 774 yrkandena 13 och 15 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört, *dels* med bifall till motion 1981/82: 774 yrkande 1 i denna del och yrkande 12 samt med anledning av motion 1981/82: 774 yrkande 14 till *Bidrag till anordnande av ungdomsplatser* för budgetåret 1982/83 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 161 000 000 kr.,

## 5. Svenska som främmande språk (punkt 1, mom. 23)

Hans Nyhage, Rune Rydén och Birgitta Rydén (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Utskottet ansluter" och slutar "av betygsättning" bort ha följande lydelse:

Utskottet har ingenting att erinra mot att den extra undervisningen i svenska i vissa fall – såsom det anges i budgetpropositionen – betraktas som ett särskilt ämne och att det då benämns svenska som främmande språk. För utskottet förefaller det emellertid naturligt att de elever som får denna möjlighet att läsa ämnet svenska som främmande språk också er-

håller betyg i ämnet. Riksdagen bör sålunda med bifall till motion 1981/82: 1794 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av budgetpropositionen har anfört om svenska som främmande språk.

*dels* att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. att riksdagen beträffande svenska som främmande språk med bifall till motion 1981/82: 1794 och med anledning av proposition 1981/82: 100 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

## 6. Genomföranderesurs (punkt 1, mom. 27)

Hans Nyhage, Rune Rydén och Birgitta Rydle (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar "Enligt utskottets" och slutar "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det bör vara möjligt att genomföra de av riksdagen tidigare under innevarande riksmöte beslutade förändringarna av gymnasieskolan utan att extra resurser tillförs. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget är sålunda utskottet inte berett att tillstyrka regeringens förslag om 10 milj. kr. för en särskild genomföranderesurs att utgå under budgetåret 1982/83. Riksdagen bör avslå förslaget.

*dels* att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. att riksdagen beträffande en särskild genomföranderesurs med bifall till motion 1981/82: 1807 i denna del avslår proposition 1981/82: 100.

## 7. Anslagsbeloppet (punkt 1, mom. 34)

*Under förutsättning av bifall till reservation 6*

Hans Nyhage, Rune Rydén och Birgitta Rydle (alla m) anser

*dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Utskottet finner" och på s. 18 slutar "3 733 000 000 kr." bort ha följande lydelse:

De besparingar på gymnasieskolans område och de förändringar av gymnasieskolans utformning vilka riksdagen nyligen har beslutat finner utskottet inte anledning att nu ompröva. Utskottet har i det föregående dels avstyrkt förslagen i motion 1981/82: 774 om särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper och avskaffande av yrkesintroduktionen, dels tillstyrkt förslaget i motion 1981/82: 1807 att inte bevilja en särskild genomföranderesurs. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 1807 i denna del och med avslag på motionerna 1981/82: 774 yrkande 15 i denna del och 1981/82: 1375 yrkandena 6 och 10 till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 723 000 000 kr.

*dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:*

34. att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 1807 i denna del och med avslag på motionerna 1981/82: 774 yrkande 15 i denna del och 1981/82: 1375 yrkandena 6 och 10 till *Bidrag till driften av gymnasieskolor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 723 000 000 kr.

## 8. Anslagsbeloppet (punkt 1, mom. 34)

*Under förutsättning av bifall till reservation 3*

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson (alla s) anser

*dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Utskottet finner" och på s. 18 slutar "3 733 000 000 kr." bort ha följande lydelse:*

Utskottet är nu inte berett att ompröva riksdagens nyligen fattade beslut om besparingar på gymnasieskolans område och förändringar av gymnasieskolans utformning. I det föregående har utskottet tillstyrkt förslaget om försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för vissa ungdomsgrupper i motion 1981/82: 774 (yrkande 4). För detta ändamål beräknas 10 milj. kr. Vidare har utskottet i det föregående förordat fortsatt försöksverksamhet i viss omfattning med yrkesintroduktion. För detta bör en särskild anslagspost om 70 milj. kr. föras upp under förevarande anslag.

Med hänvisning till vad utskottet nu har anfört föreslår utskottet att riksdagen med anledning av proposition 1981/82: 100 och motion 1981/82: 774 yrkande 15 i denna del och med avslag på motionerna 1981/82: 1375 yrkandena 6 och 10 och 1981/82: 1807 i denna del till *Bidrag till driften av gymnasieskolor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 743 000 000 kr.

*dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:*

34. att riksdagen med anledning av proposition 1981/82: 100 och motion 1981/82: 774 yrkande 15 i denna del och med avslag på motionerna 1981/82: 1375 yrkandena 6 och 10 samt 1981/82: 1807 i denna del till *Bidrag till driften av gymnasieskolor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 743 000 000 kr.

## Särskilda yttranden

### 1. Successiv förändring av gymnasieskolan (punkt 1, mom. 24)

Christina Rogestam, Sven Johansson och Kerstin Göthberg (alla c) anför:

Gymnasieskolans nuvarande organisation tillkom år 1968 genom i huvudsak en organisatorisk sammanläggning av de tre skolformerna gymna-

sium, fackskola och yrkesskola. Gymnasieutredningen har nyligen framlagt ett förslag till en förändrad gymnasieskola. Förslaget bör enligt utredningen kunna genomföras tidigast år 1985.

Några av de problem som aktualiserats i gymnasieutredningen är av sådan art att de kan lösas utan en stor och genomgripande reform.

Bland angelägna förändringar finner vi anledning att peka på sådana som leder till ökat lokalt ansvarstagande. Härvid vill vi erinra om arbetsenheten som organisatorisk modell på grundskolan. Arbetsenheter även på gymnasieskolan skulle kunna spela en viktig roll som planeringsorgan för utarbetande av arbetsplaner och ha stor betydelse för samverkan mellan olika organ och elevernas träning i medbestämmande och ansvarstagande.

Vidare vill vi peka på behovet av mera arbetslivskontakter i reglerade former, speciellt gäller detta de teoretiska linjerna. Det bör vara möjligt att införa perioder av praktisk yrkesorientering i samtliga årskurser på dessa linjer. Den teoretiska undervisningen kan då i högre grad anknyta till den praktiska verkligheten.

## **2. Statsbidrag till studie- och yrkesorientering i gymnasieskolan (punkt 1, mom. 32)**

Stig Ålemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Göran Persson (alla s) anför:

Med anledning av proposition 1981/82: 15 om studie- och yrkesorientering (syö) i grundskola och gymnasieskola har riksdagen tidigare under innevarande riksmöte beslutat om ändrade regler för syö-verksamheten (UbU 1981/82: 6, rskr 1981/82: 115). Beträffande gymnasieskolan skall statsbidraget till syö i fortsättningen knytas till statsbidraget för driften av gymnasieskolor. Härvid skulle bidraget enligt riksdagsbeslutet – i överensstämmelse med regeringens eget förslag – utformas på så sätt att kostnaderna för staten förblir desamma som i dag.

Regeringen har i budgetpropositionen återkommit till utformningen av reglerna för statsbidraget till syö för budgetåret 1982/83. Vi nödgas nu konstatera att regeringen har frångått inte bara sitt eget tidigare förslag utan även riksdagens beslut om minst oförändrade resurser för syö-verksamheten genom att föreslå en besparing med 2% eller i vissa fall för landstingskommunernas del 20% av det belopp som varje kommun skulle tilldelas om någon besparing ej hade ägt rum.

Vi har under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. föreslagit en ökning av syö-resursen med 20 milj. kr. utöver regeringens förslag. Den ökade resursen avser den uppföljande verksamheten och skall alltså kunna användas för ungdomar i de åldersgrupper vilka omfattas av kommunernas uppföljningsansvar.

## Arbetsmarknadsutskottets yttrande

### 1981/82: 1 y

#### om motion om åtgärder för att förbättra ungdomens situation

##### *Till utbildningsutskottet*

Utbildningsutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över yrkandena 6, 12, 13 och 14 i motion 1981/82: 774 av Olof Palme m. fl. (s). Arbetsmarknadsutskottet får med anledning härav anförda följande.

##### **Lagstiftning om praktikplatser (yrk. 6)**

Socialdemokraterna begär att regeringen skall underrättas om vad som i motionen anförts om praktikplatser. Vad som åsyftas är att socialdemokraterna anser att det inte utan lagstiftning är möjligt att få fram tillräckligt antal praktikplatser för eleverna i gymnasieskolan. I motionen dras upp allmänna riktlinjer för hur en lag om praktikplatser bör utformas, varvid särskilt anges att begreppet praktik bör definieras. Till kriterierna för begreppet bör höra att praktik skall vara handledd och vara en del i utbildningen.

Liknande förslag om lagstiftning för att tillgodose behovet av platser för s. k. obligatorisk praktik har tidigare behandlats i arbetsmarknadsutskottet (se senast AU 1980/81: 21 s. 103–104) med anledning av motioner från socialdemokraterna resp. vpk. I de sammanhangen har från socialdemokratiskt håll yrkats att lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder (den s. k. främjandelagen) skall ändras, så att länsarbetsnämnderna får befogenhet att ta fram erforderliga platser för praktik som ingår som en föreskriven del av gymnasieutbildningen. Från vpk:s sida har förordats lagstiftning som går ut på att de lokala skolmyndigheterna får rätt att ålägga företagen att ställa praktikplatser till förfogande.

Arbetsmarknadsutskottet har avvisat de tidigare framförda förslagen om lagstiftning med hänvisning till de möjligheter till samverkan mellan skolmyndigheter, arbetsförmedling, arbetsgivare och fackliga organisationer som planeringsråden (SSA-råden) och distriktsarbetsnämnderna ger. Utskottet har ansett att man genom denna samverkan på frivillig väg bör kunna få fram ett tillräckligt antal platser för obligatorisk praktik. Vad som nu anförs i den socialdemokratiska motionen om behovet av lagstiftning ger inte utskottet anledning att ändra ståndpunkt.

När det sedan gäller den i motionen begärda definitionen av begreppet praktik vill arbetsmarknadsutskottet tillfoga följande.

Lagen om anställningsskydd utgår från att anställning tills vidare är det normala, men den gör ett uttryckligt undantag för bl. a. praktikarbete som till sin natur är en tidsbegränsad form av anställning. Det problem motionärerna vill komma till rätta med är att praktikbegreppet inte är definierat i den nuvarande anställningsskyddslagen eller i dess förarbeten. Denna brist kommer inom kort att rättas till. Riksdagen antog nämligen den 24 februari en ny anställningsskyddslag som skall börja tillämpas den 1 april i år. I proposition 1981/82: 71 som låg till grund för riksdagsbeslutet ges på s. 121–122 en definition som i det väsentliga bör tillgodose motionärernas önskemål. Detta är med andra ord inte längre aktuellt.

Vad som anförts i detta avsnitt innebär sammanfattningsvis att arbetsmarknadsutskottet föreslår att yrkande 6 i motion 774 avstyrks.

### Ungdomsplatser (yrk. 12–14)

Socialdemokraterna vill ersätta den läsåret 1980/81 införda yrkesintroduktionen med ett system med ungdomsplatser. Med hänvisning till skolans uppföljningsansvar för alla ungdomar upp till 18 år föreslås att ansvaret för verksamheten anförtros skolstyrelserna. Dessa skall antingen själva eller genom annat lämpligt kommunalt organ placera ungdomarna på dessa platser. Socialdemokraterna anser att olika utbildningsinslag – normalt motsvarande minst en dag i veckan – skall ingå i verksamheten, och de betonar vikten av handledning och uppföljning.

Kostnaderna för verksamheten med ungdomsplatser föreslås fr. o. m. nästa budgetår bli finansierade från ett nytt anslag om 231 milj. kr., avsett att föras upp på utbildningsdepartementets huvudtitel. Beräkningen utgår från en volym av 20 000 platser.

Om bakgrunden till de socialdemokratiska förslagen gör utskottet följande konstateranden.

Sedan regeringen den 26 november 1981 med stöd av finansfullmakten beslutat att ytterligare 460 milj. kr. skulle få disponeras för sysselsättningsskapande åtgärder föreskrev regeringen den 3 december 1981 genom ändring i regleringsbrev att av dessa medel 60 milj. kr. skulle avsättas till arbetspraktik åt ungdomar under 18 år. Den närmare utformningen och villkoren för denna form av sysselsättning förutsattes bli reglerad genom avtal mellan arbetsmarknadens parter. En överenskommelse om ungdomsplatser träffades sedan den 23 december 1981 mellan Svenska arbetsgivarföreningen, Landsorganisationen i Sverige och Privattjänstemannakartellen. Den centrala överenskommelsen skall bekräftas på förbunds nivå, och det är avsett att ungdomsplatserna därefter skall tas fram genom lokala överenskommelser på varje arbetsplats.

Motsvarande centrala överenskommelser har senare träffats för de kommunala och statliga avtalsområdena.

Uppgörelserna förutsätter att statsbidrag utgår för ungdomsplatserna. Regeringen utfärdade den 8 januari 1982 en förordning härom. Bidrag utgår med 75 kr. per plats och dag. Bidragsverksamheten administreras av arbetsförmedlingen, som också förfogar över platserna och svarar för tillsynen. Statsbidraget finansieras av de medel som står till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande för beredskapsarbeten.

I sakfrågan får utskottet anföra följande:

Flertalet av de ungdomar som lämnar grundskolan går över till fortsatt utbildning i gymnasieskolan. En del söker sig ut på arbetsmarknaden och får anställning. Den återstående gruppen ungdomar vill inte fortsätta sin utbildning utan önskar ett arbete men kan inte få det. De befinner sig i en svår situation eftersom de saknar yrkesutbildning och erfarenhet av arbetslivet. De arbetsuppgifter som förr kunde utföras av ung, utbildad arbetskraft har numera i stor utsträckning försvunnit.

Riksdagen tog på våren 1980 ställning till vilka åtgärder som bör sättas in till stöd för dessa ungdomar. De omfattas av skolans s. k. uppföljningsansvar, och det bestämdes att åtgärderna i allt väsentligt skulle vara av utbildningspolitiskt slag. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning, som de föregående åren tillgripits i betydande omfattning, skulle i princip inte längre användas. I syfte att göra utbildningsvägarna mer attraktiva fick gymnasieskolan ett mer varierat utbud av yrkesinriktade linjer och kurser med bl. a. ökade inslag av inbyggd företagsutbildning och lärlingsutbildning. Vidare infördes som nya moment introduktionsprogram för utbildning och den nu aktuella yrkesintroduktionen, förlagd till företag och institutioner utanför skolan.

Försöken med yrkesintroduktion inleddes läsåret 1980/81. Den korta förberedelsetiden ställde kommunerna inför åtskilliga problem. Icke desto mindre visar de utvärderingar som gjorts på övervägande positiva erfarenheter. Verksamheten fick en oväntat stor omfattning (9 600 deltagare), och huvudintrycket är att yrkesintroduktionen uppfattas som ett betydelsefullt komplement till övriga alternativ för ungdomarna.

I sammanhanget noterar arbetsmarknadsutskottet att riksdagen i december 1981 biträtt de förslag som i proposition 1981/82: 15 lagts fram om modifieringar av yrkesintroduktionen för att förstärka verksamhetens utbildningspolitiska syfte. Det kan samtidigt konstateras att regeringsförslagen tillstyrktes av utbildningsutskottet i ett i den delen enhälligt betänkande (UbU 1981/82: 6).

Enligt arbetsmarknadsutskottets mening kan det inte komma i fråga att avbryta en verksamhet som gett så övervägande goda resultat. Dessutom är det inte praktiskt möjligt att i ett slag ersätta yrkesintroduktionen, som tack vare en väl fungerande organisation har fått en betydande volym, med den inledda verksamheten med ungdomsplatser. Denna befinner sig ännu i startskedet och har därför blygsam omfattning.

Bakom arbetsmarknadsparternas överenskommelser ligger en klart uttalad ambition att bidra till att ge sysselsättning åt ungdomar som inte har kunnat placeras i utbildning eller ordinarie arbete. Det är självfallet angeläget att statsmakterna tar fasta på parternas vilja till medverkan. Härigenom öppnas nya möjligheter att få fram lämpliga ingångsarbeten som kan ge ungdomar värdefull arbetslivserfarenhet liksom meningsfull sysselsättning åt ungdomar, för vilka andra åtgärder inte längre är aktuella. Det är dock fråga om en kompletterande stödåtgärd av arbetsmarknadspolitisk karaktär som i nuläget varken kan eller bör ersätta den utbildningspolitiskt inriktade yrkesintroduktionen.

Arbetsmarknadsutskottet avstyrker därför den socialdemokratiska motionen i de nu redovisade delarna.

Avslutningsvis skall tilläggas att frågan om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, däribland de särskilda ungdomsplatserna, kommer att behandlas i det arbetsmarknadsbetänkande som utskottet inom kort kommer att avge.

Stockholm den 9 mars 1982

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

ELVER JONSSON

*Närvarande:* Elver Jonsson (fp), Anna-Greta Leijon (s), Alf Wennerfors (m), Arne Fransson (c), Erik Johansson (s), Bernt Nilsson (s), Sten Svensson (m), Frida Berglund (s), Margit Odelsparr (c), Marianne Ståhlberg (s), Eva Winther (fp), Börje Hörnlund (c), Lahja Exner (s), Nils-Olof Grönhagen (s) och Görel Bohlin (m).

#### Avvikande mening

Anna-Greta Leijon, Erik Johansson, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Marianne Ståhlberg, Lahja Exner och Nils-Olof Grönhagen (alla s) har anmält avvikande mening enligt följande:

#### *Lagstifning om praktikplatser (yrk. 6)*

Socialdemokraterna anser att den del av yttrandet som på s. 1 börjar "Liknande förslag" och på s. 2 slutar "774 avstyrks" bort ha följande lydelse:

I vissa utbildningar ingår praktik som en föreskriven del, s. k. obligatorisk praktik. De studerande är emellertid inte garanterade praktikplatser. Olika åtgärder har vidtagits för att på frivillig väg ta fram de behövliga platserna. Arbetsmarknadsmyndigheterna som har ansvaret för att anskaffa praktikplatserna måste ha möjlighet att – sedan andra utvägar har

prövats — med stöd av lag kunna ålägga arbetsgivare att ställa nödvändiga platser till förfogande för studerande med obligatorisk praktik ingående i gymnasieutbildningen. Behov föreligger således av en lagstiftning med den inriktning som anges i motion 774, och utskottet tillstyrker att initiativ härtill tas i enlighet med motionens förslag.

#### *Ungdomsplatser (yrk. 12–14)*

Socialdemokraterna anser att den del av yttrandet som på s. 2 börjar "Om bakgrunden" och på s. 4 slutar "att avge" bort ha följande lydelse:

Förslagen i motion 774 utgår från den överenskommelse som den 23 december 1981 träffades mellan Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige och Privattjänstemannakartellen och som senare har följts av liknande överenskommelser på de kommunala och statliga avtalsområdena. Den bild som i motionen tecknas av hur uppgörelsen på den privata arbetsmarknaden växte fram vitsordas.

Situationen i dag är således den att centrala överenskommelser om ungdomsplatser föreligger för hela den organiserade delen av arbetsmarknaden. Överenskommelserna förutsätter att statsbidrag utgår för de platser som tas fram ute på arbetsplatserna. Regeringen har den 8 januari 1982 utfärdat en förordning som ger 75 kr. per plats. Förordningen gäller till utgången av juni i år.

Arbetsmarknadsparternas överenskommelser löper tills vidare och har alltså inte det snäva tidsperspektiv som regeringens förordning innefattar. Det är nödvändigt att snarast möjligt ge besked om att statsbidrag skall utgå även efter den 30 juni 1982.

De ungdomar det här gäller har haft stora svårigheter på arbetsmarknaden under en följd av år, och deras läge kommer inte att förbättras under överblickbar tid om inte särskilda åtgärder vidtas utöver dem som redan har prövats och inte visat sig ha avsedd verkan. Det är därför angeläget att statsmakterna tar fasta på parternas initiativ. Genom detta har skapats en fast grund för det system med ungdomsplatser som förordas i motionen och som är avsett att ersätta den nuvarande yrkesintroduktionen. Ungdomsplatserna kan utvecklas till ett betydelsefullt bidrag till lösningen av ungdomarnas svåra situation. Särskilt viktigt är att överenskommelserna ställer krav på företagsledning, de anställda och deras organisationer att ta ett gemensamt ansvar för att ungdomarna får en meningsfull och utvecklande sysselsättning så att de genom den arbetslivserfarenhet de erhåller skall lättare kunna gå över till utbildning eller ordinarie arbete. Det är också värdefullt att man nu har fått en avtalsreglering av ungdomarnas förmåner och skyldigheter under anställningstiden.

Hur systemet med ungdomsplatser skall fogas in som ett led i skolans allmänna uppföljningsansvar för alla ungdomar under 18 år har utförligt beskrivits i motionen. Det finns inte anledning att gå in på de frågorna här. Utskottet ansluter sig till den uppläggning som gjorts i motionen. På en punkt vill dock utskottet föreslå en modifiering.

Motionens tanke är att yrkesintroduktionen avvecklas med utgången av juni i år och därefter ersätts med det nya systemet med ungdomsplatser. Parternas överenskommelser förutsätter att ungdomsplatserna tas fram genom lokala överenskommelser sedan man på de enskilda arbetsplatserna har inventerat möjligheterna till lämpliga arbetsuppgifter. Utskottet delar motionärernas syn på yrkesintroduktionen. Det kommer dock att ta längre tid att bygga upp det nya systemet med ungdomsplatser än man räknat med vid systemets tillkomst. Det torde därför inte vara möjligt att helt ersätta yrkesintroduktionen med ungdomsplatserna redan den 1 juli i år. Enligt utskottets mening bör yrkesintroduktionen undantagsvis få utnyttjas även efter denna tidpunkt tills systemet med ungdomsplatser byggts ut i tillräcklig omfattning.

Med det i motion 774 förordade systemet med ungdomsplatser, inlemmat i skolans uppföljningsansvar, har tagits ett nytt grepp i strävandena att stödja en ungdomsgrupp med särskilda svårigheter vid inträdet på arbetsmarknaden. Systemet ger utrymme för en smidig växling mellan utbildning och arbete. Därtill syftar anställningarna till att ge ungdomarna en värdefull arbetslivserfarenhet som ökar deras möjligheter att gå över till fasta anställningar. De i motionen framlagda förslagen tillstyrks sålunda med den av praktiska skäl gjorda modifieringen beträffande den tid som behövs för att införa det nya systemet. De anslagsmässiga konsekvenserna av denna modifiering torde få bedömas av utbildningsutskottet vid den fortsatta behandlingen av ärendet.